

सं. क्र. ~~५८८~~ ५८८

१८९८ श्री.

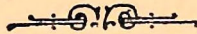
राधाकृष्ण-रहस्य.

REFBK-0001571

REFBK-0001571

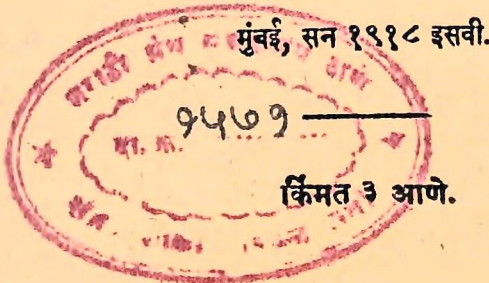
विठ्ठल कृष्ण नेखरकर, बी. ए.

प्रकाशक,

हिंद एजन्सी,

मुकसेलर्स, आणि पब्लिशर्स माधवबाग-मुंबई.

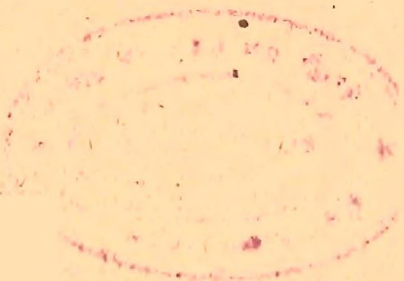
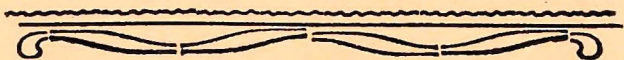

मुद्रक,

रा. चिंतामण सखाराम देवळे, मुंबईवैभव प्रेस, सर्व्हेट्स्
ऑफ इंडिया सोसायटीज् होम, सँडस्ट रोड, गिरगांव-मुंबई.

प्रकाशक,

श्री. नारायण नरसो केतकर, मालक हिंद एजन्सी,
बुकसेलर्स, आणि पब्लिशर्स, माधवबाग-मुंबई.

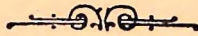
अर्पणपत्रिका.

लहानपणचे खेळ खेळतांना देखील सहाणेवरचें गंधाचें खोड
 अथवा एकादा सुळसुळीत काळा दगड हातांत घेतला
 असतां जिनें मला “ तो तुझा कृष्णदेव वर; त्याची
 पूजा कर हं ! ” असें सांगवें; शाळेंतून घरीं
 आल्यावर जिनें मजकडून हरिविजय, पांडव-
 प्रताप अशा पोथ्या वाचून घ्याव्यात, रात्रौ
 निजतांना कहाण्या सांगण्यासाठीं मी
 हट्ट घेतला असतां जिनें भक्तिविजयां-
 तल्याच कथा सांगाव्यात; एवंच
 लहानपणाच जिनें माझे मन पर-
 मेश्वरभक्तीकडे वळविलें अशा
 मातामनीतुल्य मला परमपूज्य
 व दिवंगन वैकुंठवासी पुण्य-
 शील व्यक्तीला हें माझे
 पहिलेंच काव्य अर्पण
 करित आहे.

पुस्तककर्ता.

वाचकांच्या कानात.

आपल्या धर्माची प्रतिष्ठा वाढविण्यासाठी दुसऱ्याच्या धर्माची कुचेष्टा करण्याच्या निंथ साधनाचा अवलंब करणारे ख्रिस्ती मिशनरी आणि आपल्या दुर्वर्तनावर पांघरूण घालून टोंचणाऱ्या मनोवेदनेची तीव्रता कमी करण्यासाठी योगेश्वर कृष्णाच्या योगमायेचा आणि गूढ लीलेचा विपयांस करून राधा आणि कृष्ण यांच्या पवित्र-आराधक आराध्य, साधक-साध्य, कामुक स्त्री-पुरुष नव्हे-संबंधास हिडिस स्वरूप देणारे स्वधर्म ज्ञानशून्य अविचारी हिंदू यांच्या भ्रममूलक समजुतीत थोडा तरी फरक व्हावा म्हणून आणि हार्मोनियमवर बसून मनोविनोदन करणाऱ्या संगीतप्रिय व गानशोलुप, तसेंच पुराणपुरुषांची, देवांची व गौळणींची गाणी म्हणणाऱ्या भाविक अशा बोन्ही वर्गातील स्त्रियांस पुराणप्रियतेच्या आणि धर्मसमजुतीच्या बाबतींत त्यांच्या नाजूक मनास धक्का न बसतां गाण्याचा स्वार्थ आणि भक्तीचा परमार्थ साधतां यावा म्हणून हें काव्य मी लिहिलें आहे.

ह्या माझ्या तृतीय पण रसिकांसमोर येणाऱ्या प्रथम कुतीस दक्षिणाप्राइझ कमिटीने साठ रुपयांचें-नव्हे, रुपयांनी ज्याची किंमत मोजतां येणार नाही अशा उत्तेजनाचें अमूल्य-बक्षीस देऊन मला ऋणी केले आहे.

(६)

हे काव्य लिहून झाल्यावर ते पुढे आणण्याच्या बाबतीत माझे पूज्य गुरुवर्य तात्यासाहेब व दादासाहेब यांनी मला वेळोवेळी सूचना करून अनेक प्रकारे उत्तेजन दिले. पण शिष्यवात्सल्याची वाखाणणी शिष्यानेच कोणत्या शब्दांनी करावयाची? त्याचप्रमाणे माझे स्नेही रा. द. स. सावर्डेकर आणि रा. अच्युतराव महाजन यांनी मला हरत-हेने सहाय्य केल्याबद्दल त्यांचे आणि रा. नारायराव केतकर यांनी पुस्तक मुदतीत प्रसिद्ध केल्याबद्दल त्यांचे आभार मानणे हे माझे कर्तव्यच आहे.

पुस्तककर्ता.

अनुक्रमणिका.

१ समुत्कंठिता राधा	...	...	...	९
२ मुरलीमुग्ध राधा	...	...	...	१०
३ गृहकार्यरता राधा	...	...	...	११
४ कुंजवनगामिनी राधा	...	...	...	१२
५ पथविशंकिता राधा	...	...	...	१४
६ संकेतवंचिता राधा	...	...	...	१५
(१) शिलातलाप्रत	...	...	...	१७
(२) मालतीलतेस	...	...	...	१८
(३) कदंबास	....	....	...	२१
(४) कोकिलेस	...	...	...	२३
(५) कालिंदीस	...	...	...	२४
७ वायूशी	...	...	...	२७
८ तन्मयता	...	...	...	२९
(१) एकीकरण	...	...	...	३१
(२) आत्मार्पण	...	...	...	३०
९ अंतर्मुखता	...	...	...	३१
१० अस्पष्टाभास	...	...	...	३१
११ आनंदानुभव	...	...	...	३१

(८)

१२ परमानंद	...	...	...	...	३२
१३ श्रीकृष्णदर्शन	...	...	...	...	”
१४ भेट	....	....	...	...	३३
१५ विज्ञापना	...	...	...	...	३४
१६ आज्ञापना	...	...	...	...	३५
१७ अनुमति	...	...	...	...	३६
१८ उद्धोषन	...	...	...	...	”

श्री

राधाकृष्ण-रहस्य काव्य.

गंगाप्रवाहजचलज्जलसेकरम्यम्
चन्द्रस्थितिप्रगुणितप्रभमुत्तमांगम् ।
मस्मानुलेपनविधेर्धवलायमान-
मापादमस्तकमहं प्रणतोऽस्मि शम्भुम् ॥ १ ॥

१ समुत्कंठिता राधा.

चाल-(जाऊं कामाला सखेग)

नाद कुठुनि आला । समजलें । नाद मधुर आला । कुठुनि हा ।
नाद मधुर आला । श्रीहरी कुंजवनिं निघाला ॥ धृ० ॥
पाउल लचके घागर डुचके मम चपल चके भान । कैसें
मुरल्लिगान जरि कान ऐकिती स्थिर नच राही मान । परि ही १
दोनहि करितें कर जरि वरते घागर धरितें ताठ । मी ही
तरि नच ठरते खट्याळ ही कां पुरवित माझी पाठ । ही कां २
मन चळवळतें लगबग चलतें वरुनिहि गळतें नीर । हालुनि
किती आलें जरि दूर तरि दिसे जवळच जमुना-तीर । तरि दिसे १

घाइंत घाई तुझि कां बाई ! चुनरी ही धरिसी । अशी कां
लते सोडिं गे ! स्त्री खरि अससी मत्सर हा करिसी । खरिचतूं ४
वाट रोजची कशी आजची लांब अशी झाली । बहुतची
लघुतेलाही येइ दीर्घता उत्सुकता-कालीं । दीर्घता ४
चाल चालतें तरी लांबते अधिकच घरची वाट । कशी ही
फिर फिरुनि बघें तरिही मार्गें जात न जमुनाकांठ । मार्गें ६
घागर उतरुनि गृहिं मग तेथुनि तशीच जाईन थेट । झडकरि
कुंजवनांतरिं मजला बांसरिवाला देइल भेट । बांसरिवाला ७
कांहीं मज कुणि ह्मणोत आलें-आलें श्रीरंगा । सु-संगा
मवभयभंगा ! श्रवणिं ओतिं या तव वाड्मधु-गंगा । ओतिं या ८

२ मुरली-मुग्ध राधा.

चाल-(राग भैरवी-ताल-त्रिताल)

मम मन मधुरस्वन मोहक मंजुल मुरली गुंगवी धृ०

नाद-धुनी जों श्रवणीं शिरली

चित्तवृत्ति तों सर्वाहि हरली

नयनिं मुरलिधर-मूर्ती भरली

नीलांबर-छवी

१

अहा कन्हैया ! वाजिव मुरली

क्षुधा वृषा मम सारी मुरली

बाह्य जगाची जाणिव नुरली

सुखिं आंदोलवीं

२

निशिदिनिं अलिसम मम हृत्कमलीं
करि गुंजारव रुंजी घाली
मनोभावना त्यांतची रमली
कैसा मोहवी !

३

पुनरपि कृष्णा वाजिव मुरली
तदितर सकलहि इच्छा पुरली
मुळिं न कशाची आतां उरली
आशा वैभवीं

४

अंतःकरणोद्यानिं विरहतो
बहुपरि अभिनव लाला करितो
परि अंतीं अंतरा चोरितो
मोठा लाघवी !

५

चित्तचोरट्या ! ये वनमाळी
फुलेंच फेंकिन तुझिये भालीं
करपाशीं तुज बांधुनि घालीं
शिक्षा ही नवी !

६

३ गृहकार्यरता राधा.

चाल-(वाहवा थोर तूं भूपाला.)

वाजिव वाजिव रे मुरली । असाची । वाजिव रे मुरली
कृष्णा । खूण तुझी कळली
गृहकार्यां परि लक्ष न लागे मम मति अति चळली ।

तरी तव वाजिव रे ॥ धृ० ॥

- कळे कां वाजविशी मुरली । न चुकविन खूण तुझी ठरली
 करोनी गृहकार्ये सगळीं । येइन मग मी वनमाळी
 क्षणभर पाहीं वाट कन्हैया ! त्याच कदंब-तळीं । कृष्णा १
 पाहिजे धार प्रथम पिळिली । वासरें उत्सुक बहु झालीं
 जरि न त्यां सोडिन या कालीं । दांवण निखळिति अपुलाली
 गळत दूध भूवरि, कासंडी उलट अहा ! धरिली कृष्णा २
 स्वारी बाहेरुनि येतां । संगें न्याहारी करितां
 लोणी आवडतें चित्ता । घुसळण घुसळीतें आतां
 रिताच डेरा खणखण वाजे ! भूल मला पडली । कृष्णा ३
 माणसें मोलार्ची जाती । राबती दिवसभरी शेतीं
 न्यहारी हवि हातोहातीं । तशापरि आंबवणासाठीं
 दळण मांडितें, उलट सुलट परि पेटें कशिं बसलीं । कृष्णा ४
 गृहकृत्ये जीं संसारीं । कधीं तीं सोडि न कुलनारी
 लागला विलंब मज भारी । ह्मणोनी गोवर्धनधारी
 पाहिजे न मुळिं ती मजवरची ममता तव ढळली । कृष्णा खूण ५

४ कुंजवनगामिनी राधा.

चाल-(प्रथम विचारी मग अविचारी.)

उशीर झाला परि गोपाला क्रोप न मजवरती व्हावा
 नादाच्या अनुरोधें राधा येते वाजविं तूं पांवा
 वाजे पांवा तन्मधुर रवा ऐकिति हे दोनहि कान
 सकल कलकलें वन दुमदुमलें त्यास न परि तेथें स्थान

तव हितवचन-सुरस-मधुपाना
जडतचि रति अतितर या कानां
ते तदितर श्रवति न रव नाना
तव हितवचन सुरस मधुपाना

शिलातलावरि वाट पहावी शब्द आपुला राखावा
नादाच्या अनुरोधे राधा येते वाजविं तूं पांवा
रूप चांगले मनीं रंगले नयन गुंगले तथावरी
बघति न भोंतीं जगतीं असती वस्तुतती अति रम्य जरी

मम नजर रुचिर तव पदकमलीं

मधु लोलुप मधुकरिसम रमलीं

बधि अधिक अधिक तरि नच शमली

मम नजर रुचिर तव पदकमलीं

मालतिवेलीतलीं जमावें तो संकेत न भंगावा
नादाच्या अनुरोधे राधा येते वाजविं तूं पांवा

२

श्यामल असतां मूर्ती चित्ता राग सुरंजित मम करिते !

जरि रागांकित मदहृदयस्थित श्यामच तरि रक्त न दिसते !

झडकरि हरि धरिनचि तव चरणा

पसरुनि पदरा भाकिन करुणा

अविरत पदनतजन-अघहरणा

झडकरि हरि धरिनच तव चरणा

विलंब हो तरि कदंबसांनिध कांहीं काल मार्ग बघावा

नादाच्या अनुरोधे राधा येते वाजविं तूं पांवा

३

५ पथविशंकिता राधा.

चाल-(कधि करिती लग्न माझें-)

मुरलीचा नाद आतां श्रवणीं कां येइना !

जवळी मी जशी येतसें

अधिक तो दिसे

दूर जातसे

केंवि उमजेना ! श्रवणीं कां

१

वाट कीं चुकूनियां दुरी

कुणिकडे तरी

भटकतें हरी

तेंहि समजेना ! श्रवणीं कां

२

हीं इथें घालुकेवरी

ठळक साजिरीं

पाउलें बरीं

उमटलीं नाना श्रवणीं.

३

तरुवरी चढुनि तोडिल्या

बहुत कोंवळ्या

येथ डाहळ्या

धेनुवत्सांना श्रवणीं.

४

तोडिलीं कोंवळीं दळें

चिकट रस गळे-

- तेथुनी, कळे
मजसि येतानां श्रवणीं. ५
- गोवत्समुखीं पल्लवां
नवनव्या तुवां
दिलें माधवा
धरुनि तयांना श्रवणीं ६
- सगळ्यांच न वा चघळुनी
दिले टांकुनी
दिसति येथुनी
वृक्षपर्णानां श्रवणीं. ७
- अंकुरें रहित वल्लरी
दिसति वरिवरी
म्हणुनि खातरी
वाट चुकलें ना श्रवणीं. ८

६ संकेत-वंचिता राधा.

चाल-(ना छेडो गारी दौंगिरे)

- मी आलें धांवत बावरी हरि येथें ना दिसे । मजसि हरि येथें घृ०
संकेत आपणाचि करुनी
गोलासि कुठें मज त्यजुनी
आलासिच कीं नच अजुनी मज ना तेंही कळतसे । मजसि १
मी अतांच येतां दुरुनी

- मुरलिगान मंजुल श्रवणीं
 ऐकिलें इथें कुंजवनीं झालें कोठें नाहिसें । मजसि हरि २
 धांवलें मूल आशेनें
 भातुकें बघुनि वेगानें
 तें उचलुनि नेलें कोणें केलें मजला तूं तसें । मजसि ३
 जरि असेल मजला झाला
 लव उशीर आगमनाला
 तरि का त्या अपराधाला शिक्षा उचिता ही असे ? मजसि ४
 जो सूर या स्थलीं स्फुरला
 पडसाद वनिंवनीं भरला
 तो समूळही जरि विरला मन्मनिं उरला हें कसें ? मजसि ५
 हे कोकिळ-मैना-रावे
 किललिलाट ज्यांनि करावे
 ऐकण्या गान तव भावें कूजतै कोणीही नसे । मजसि ६
 तूं शासन मजसि कराया
 त्यासहि कां वंचिसि वायां
 कां त्यजिसी हे यदुराया माया पायां पडतसें । मजसि ७
 ठाव ना कुठें वेणूचा
 माग ना दिसत धेनूचा
 मेळा गोपाळ चमूचा लपवुनि कोठें तरि बसे । मजसि ८
 जीविंच्या जिवा मत्प्राणा !
 तुज शोधुं कुठें या स्थाना
 येथील सकलही नाना वस्तुंस आतां पुसतसें । मजसि ९

(१) शिलातलाप्रत—

चाल-(चंद्रकांत राजाची कन्या)

सांग शिले । तुज विचारितें गे कृष्णसखा कोठें ?
 त्याचें तूं प्रिय आसन बनलिस भाग्य तुझें मोठें !
 तव अंकावरि सदा विहरतो फिरतो तुजभंवती
 पूर्वजान्मिंच्या त्वत्पुण्याची वानुं किती महती !
 त्याच्या मागें जासि न तूं गे तोच तुझ्याजवळी
 सांजसकाळीं बसतां उठतां तुजला कुरवाळी
 त्याच्यासाठीं आटाआटी कितितरि करितें मी
 धिरट्या घालित फिरतें मिळतो तरि नच मज नेमी
 सर्वस्वाचा अहेर केला यापूर्वीच त्याला
 न कळे कोठें उणें अझुनिही पडतें प्रेमाला
 शाब्दिक प्रेमा जगतीं तीनहि काळीं वोकाळे
 स्वार्थपरायणता मनिं असतां केवळ ते चाळे
 स्वार्थाला जणुं लावुनि टाळें मी बाहिर आलें
 पाठ शिकाया निजांतरिंच्या प्रेमाच्या शाळे
 ज्यावरि करणें प्रेम त्याच्या जीवनिं मिसळावें
 भिन्नत्वाला सोडुनि, जोडुनि एक जीव व्हावें
 करोत लक्षण कधीं कसेंही कोठेंही कोण
 दोन जिवांची एकजीवता प्रेमाची सूण
 कृष्ण सख्याशीं या राधेचा एकजीव झाला
 भिन्नभाव गे पूर्वीच माझा गळुनीयां गेला

असें असोनी तयें करावी आशि कां कुचराई
 इंगित यांतिल मजला बाई कळत नाहिं कांहीं
 हृदय उघडुनी माझें पाहीं सांगें लवलाहीं
 आतांच होता नंदतनय तो आला कीं नाहीं ?

× × ×

मघांपासुनी कितीतरी मी विनवियलें तुजसी
 मौनचि धरिसी शब्द न बोलसि एकहि कां मजसी !
 अतां समजलें, खुळी किती मी ! व्यर्थ—व्यर्थ फसलें
 कसें बरें पाषाण हृदय तव द्रवेल हें असलें ?
 मम जीवींचा कृष्ण जिव्हाळा कनवाळू, त्याला
 संग बाधला, तव सहवासें निष्ठुर तो झाला !
 नको नको तव मुखावलोकन, ही मालतिवेल
 कृष्णसरख्याची वार्ता मजला सत्वर सांगेल

(२) मालती लतेस—

चाल—(नृपममता रामावरती)

मालती लते मज सांगें
 कृष्ण इथें आला का गे । आज तो
 मज वचन दिलें ना त्यानें ?
 या स्थलीं उभयतां येणें । साक्ष तूं
 तो वचनभंग कीं केला
 येउनि कीं कोठें लपला । जाणसी

मी मात्र शब्द पाळीला
 चहुंकडे तोच शोधीला । तूं पहा
 कधि तरी पुनरपी जरी उगा श्रीहरी
 आळ घेईल

मजवरी बोल ठेवील । सांगतें
 सांगतें कशास्तव तूतें
 तिसऱ्याचें कारण येथें । कोणतें ?
 एकदा तया ओळखिलें
 विश्वाशीं कृष्णा तुळिलें । मी मनीं
 'तत्' त्वीं हें 'मम' त्व विरलें
 माझें मग आतां उरलें । काय मे ?
 ओळखे जगा जो सखे ! सकल ठाउकें
 असुनिही मग तो

कां अंत असा मम बघतो । नेणवे !
 नेणवे जाइ तो कोठें
 त्यासाठीं मन तळमळतें । हें सदा
 बैसतां शिलातलिं, त्याचे—
 शिरिं धरिसि आत्मदेहाचें । छत्र तूं
 आधार सकल विश्वाचा
 आसरा तुझ्या छायेचा । घेइ तो
 सावली स्वदेहें धरिली
 कुरवंडी काया केली । त्यावरी

हीं फुलें बघुनि मन भुले करुनि तूं खुलें

स्वभांडाराला

पुष्पांनीं अभिषेकीला । कृष्ण गे

द्वत्पुष्प एक हें त्यासी

पहिल्याच गढे भेटीसी । वाहिलें

उरलें न अतां मजपाशीं

द्यावया दुजें दरदिवशीं । नवनवें

अपिलें, तयें स्वीकरिलें

सुप्रसन्न तन्मन झालें । वाटलें

आतांच इतुकिया झालें

बिघडाया कारण झालें । कोणतें ?

तुज लते किती विनवितें शीर नमवितें

करीं या काजा

व्रजनायक कोठें-माझा । सांग कीं

×

×

×

अझुनिही न कां तूं वदसी

स्वसुखींच परायण होसी । मज कळे

ह्या तमालतरु-भुजपाशीं

आपणा समावुनि घेसी । देखिलें

मम एकहि वच नायकिलें

मी अरण्यरोदन केलें । तुज पुढें

स्वसुखें संतोषित-वृत्ती
पर दुःखें शीतल जगती । विसरलें !
मी दिला त्रास हा तुला क्षमा करिं मला
लुटीं मे रंग
वे असाच तूं प्रियसंग । चाललें

(३) कदंबास—

चाल—(भूपती खरे ते)

वद अतां तूं तरी हे कदंब तरुराया
आला कीं होता कृष्ण आज या ठाया
ठाउकें मला तूं प्रीति तयावर करिसी
स्कंधावरि आपुल्या त्यास सदा खेळविसी
हे स्कंध तुझे रे त्याचपरी हें मूळ
यांवरती दिसते कृष्णपदींची धूळ
मी दीन होउनी करिते रे याचना !
त्वत्स्कंधिं तयें केला रे नाच ना ?
डुलवितोसि मस्तक तूं हें रे साच ना ?
हा येथिल ताजा मोहर वद कुणिं खुडिला
तो कृष्णशिरींच्या मोरमुकुटिं ना सजला ?
मालती शिलातल तमाल यांतिल कोणी
मजसवें न वदती मूकवृत्ति घेवोनी
जाईन वाटलें त्यांस परत पाऊलीं
प्रेमाची गमते पारख खास न झाली

१५७१

ती संकट भीती प्रेमाला नच ठावी
 ना निष्क्रियतेला वाव प्रीतिच्या गांवीं
 तें नाजूकही; दुर्गाला भेदितें
 तें सूक्ष्महि; गिरिशिखरांला छेदितें
 सख्यशील; संग्रामाला मांडितें

ब्रह्मांडकटाहा फोडुनियां वावरतें
 मिळवितें आपुल्या प्रेमभाजनाला तें
 हा दोन जिवांचा आंतरिक व्यापार
 चालतो न कळतां नित अविरत साचार
 आनंद होइ जो चिंतनिं ह्या व्यवसायीं
 त्यांतही सफलता मानुनियां तें घेई
 आत्मीय शोधनासाठीं आपणा वाही
 तें न केधवांही स्वस्थ बसुनियां राही

स्थिर असुनी स्वीकारितें चालना
 हृदयस्थ असुनिही भेटे प्रियजना
 मूकही; मनींच्या वदतें भावना
 त्या वांचित जागीं गेल्याविण नच थारा
 तें शुद्धपणें अनिरुद्ध करी संचारा

× × × ×

हा वारा तुजला डुलवि, देइ नृत्यासी
 तूं स्वमंजरींचा वास तयाला देसी
 मम मुखीं कृष्ण-गुणगान-श्रवण जें करिसी
 त्यासाठीं अर्पिसी गलित शीर्ण पर्णासी !

हा मोबदल्याचा न्याय काय बा झाला
 कीं व्यवहाराचें ज्ञान मुळीं ना तुजला ?
 पक्षपात करिशीं कां रे तरुवरा
 घननील कुठें सांगें रे मज जरा
 येथील लता-तरु सारे तुह्नि खरा—
 —जरि वेतच करितां मजवरती उलटाया
 मी तरी विचारिन अतां कोकिलेला या ४

(४) कोकिलेस—

चाल—(कृष्णा धांवरे लौकरी)

कोकिले सांगे गे तूं आतां	मजला एकच वार्ता	
अजि कीं पाहिलें व्रजनाथा	येथुनि येतां जातां ?	१
वायू वाहतसे वासाचा	बहार मधुमासाचा	
चाले नाच कसा सुमनांचा	थाटच कुंजवनाचा	२
वरती वितान हें गगनाचें	तरुवर खांबच त्याचे	
लौबति घोंस किती कुसुमांचे	झालर गमती साचे	३
अपुले उभारुनी कर वरती	लतिका तोरण धरिती	
करुनी सुमरेणूंची भरती	समीर उधळित फिरती	४
गान लकेर तुझी “ कूहू ” ची	साथ तथा मधुपांची	
नृत्य-कला-कुसरी मोरांची	एकच पायावरची	५
मंगल पाठ किती हे म्हणती	द्विजगण त्या नच गणती	
निर्झर जयकारा ललकारी	निघत कुणाची स्वारी ?	६

पसरे आज कशी भूवरची	दौलत देवाघरची	
कळलें खूणचि ही स्वारीची	कुंजवनाधिपतीची	७
तुम्हां ठाऊक तो इथें असे	म्हणुनी स्वागत ऐसें	
करितां त्याचें गे उल्हासें	मजला मात्र न गवसे !	८
आतां चोरुनि कां ठेवीसी	सर्व उमगलें मजसी	
तूं कां नजर अशी चुकवीसी ?	दुसरीकडेचि बघसी !	९
सर्वहि सत्य गडे कथिं मातें	पूतनारि तो कोठें	
वाटे कौतुक कीं त्या मोठें	दुसऱ्यां देउनि गोते ?	१०
× ×	× ×	
आतां नको तुझें कटुगान	किटले माझे कान	
केली स्तुती तुझी बहु छान	होई तुला अभिमान	११
आहे रीतचि ही गर्वाची	बेपर्वा सर्वाची	
गरज न जाणवते दुसऱ्याची	चाड न उपकाराची	१२
स्फुरली वेणु इथें जों नाहीं	भिकार गाणें गाई	
मी तर सरळ अतां ही पाहीं	यमुनेपाशीं जाई	१३

(५) कालिंदीस—

चाल—(अजि शेवटचा लाभचि)

तो ब्रिजलाल कुठें कालिंदी मज सांगे

इतुकेंच तुजसि गे मागें

हे खग तरु लतिका करुनी नाना सांगें

मजशीं कुणि बोलति ना गे

कांहे मजवरती फुगती सर्वहि रागें
 मैत्रीचे तोडिति धागे
 केलें काय तरी मी यांचें तें नुमगे
 वस्तुजात कां मज उबगे ?

तीरावरी जें जें कांहीं गे
 प्रतिबिंबित तवजलिं होई गे
 पुसतें मी एकच बाई गे
 मनमोहन जें ब्रह्म गोकुळीं वागे
 प्रतिबिंबित झालें का गे ?

१

अससी श्यामल तूं तीहि सांवळी मूर्ती
 दोषांची एकच कांती
 तवहृदयीं उमटे श्यामरूप त्याकालीं
 समरस तूं असशिल झाली
 जेव्हां अद्वैती प्रेमीं एकच होणें
 कैचें तयिं देणें घेणें !

ध्यानास्थिरता ती अझुनि न विचलित होई
 वाटतें मला या ठायीं

येथवरी द्रुतगति येसी गे
 विश्रांति या स्थळीं घेसी गे
 द्रुत येथुनि पुनरपि जासी गे
 पाहत वाट पुढें गंगामार्ग, तिजसी
 ताई तूं भेटायसी

२

माझीं परि सारीं ताई माई आई
 दिसती बन्सीघर पायीं
 जन्मा येवोनी नातें येतें जें जें
 सर्वाहि तें कृष्णचि माझे
 हृन्मंदिरिं माझ्या राजा कृष्ण विराजे
 करि विलास तेथें साजे
 सजलें घालुनि मी भक्ति भाव दागीने
 ल्यालें प्रेमाचें लेणें
 हृदयीं मज धरिलें तेणें गे
 नातें मी दुसरें नेणें गे
 निंदिलें जरी मज कोणें गे
 मजला तरि त्याचें काय ? वाटतें पाहीं
 मजसम व्हावें सर्वाहीं

३

×   ×   ×   ×

वदसी कां न सये कालिंदी अजुनीही
 विटलीस मला कीं तूंही !
 करितें मनघरणी केव्हां पासुनि येथें
 तुजला का ऐकुं न येतें ?
 मुळापासोनी चाल वांकुडी जैसी
 आहे का मतिही तैसी !
 अथवा जगताचा करितो स्वाहा नित्यं
 पाहतां न पथ्य अपथ्य

त्या कृतांत काळ यमाची गे
 अससी तूं भगिनी साची गे
 तुज ओळख ना करुणेची गे
 मी व्यर्थ किंगे कंठशोष हा केला
 तुज मारुनियां हाकेला

७ वायूशीं—

चाल-(गोपी म्हणती एकमेकिला)
 सुगंध सुंदर ये कुठला हा कुठला ?
 दरवळत वनामधिं सुटला
 हा कृष्णाच्या भालींचा भालींचा
 सुवास मृगमद-तिलकाचा
 थांब मारुता ! थांब इथें थांब इथें
 जाब तुला मी विचारितें
 वेणुनाद तूं आणोनी आणोनी
 मघां घातला मम कार्नीं
 कस्तुरि तिलकाचा वास हा वास
 पुनरपि घेउनि आलास !
 मघांपासुनी विनवीतें विनवीतें
 श्रीकृष्णाला आळवितें
 त्या मम करुणा-वचनांला वचनांला
 ऐकविलेंसी का त्याला ?
 नातरि एकाच्या नादें कां नादें
 दुसऱ्या दुखवीसी खेदें ?

माझीं परि सारीं ताई माई आई
 दिसती बन्सीधर पायीं
 जन्मा येवोनी नातें येतें जें जें
 सर्वाहि तें कृष्णचि माझें
 हन्मंदिरिं माझ्या राजा कृष्ण विराजे
 करि विलास तेथें साजे
 सजलें घालुनि मी भक्ति भाव दागिने
 ल्यालें प्रेमाचें लेणें
 हृदयीं मज धरिलें तेणें गे
 नातें मी दुसरें नेणें गे
 निंदिलें जरी मज कोणें गे
 मजला तरि त्याचें काय ? वाटतें पाहीं
 मजसम व्हावें सर्वाहीं

३

× × × ×

वदसी कां न सये कालिंदी अजुनीही
 विटलीस मला कीं तूही !
 करितें मनधरणी केव्हां पासुनि येथें
 तुजला का ऐकुं न येतें ?
 मुळापासोनी चाल वांकुडी जैसी
 आहे का मतिही तैसी !
 अथवा जगताचा करितो स्वाहा नित्यं
 पाहतां न पथ्य अपथ्य

त्या कृतांत काळ यमाची गे
 अससी तू भगिनी साची गे
 तुज ओळख ना करुणेची गे
 मी व्यर्थ किंगे कंठशोष हा केला
 तुज मारुनियां हाकेला

७ वायूशीं—

चाल—(गोपी म्हणती एकमेकिला)
 सुगंध सुंदर ये कुठला हा कुठला ?
 दरवळत वनामधिं सुटला
 हा कृष्णाच्या भालींचा भालींचा
 सुवास मृगमद-तिलकाचा
 थांब मारुता ! थांब इथे थांब इथे
 जाब तुला मी विचारितें
 वेणुनाद तूं आणोनी आणोनी
 मघां घातला मम कार्नी
 कस्तुरि तिलकाचा वास हा वास
 पुनरपि घेउनि आलास !
 मघांपासुनी विनवीतें विनवीतें
 श्रीकृष्णाला आळवितें
 त्या मम करुणा-वचनांला वचनांला
 ऐकविलेंसी का त्याला ?
 नातरि एकाच्या नादें कां नादें
 दुसऱ्या दुखवीसी खेदें ?

एकाचें कां आयकसी आयकसी
 पक्षपात कां हा करिसी ?
 करणें अपुल्या कार्याला कार्याला
 सांगितलें कोणी तुजला ?
 पुरें न हस्तें जरि होत जरि होत
 पढसी कां त्या फंदांत ?
 कीं ही आपुली जन्माची कायपची
 खोड मधें लुटबुडण्याची ?
 सळसळुनी कां चळवळसी चळवळसी
 वळुनि वळुनि कां पळपळसी ?
 काय वदसि ? “ जें सांगितलें सांगितलें—
 —कार्य तयें तें मी केलें ”
 तें राहूं दे; हेंच वदें एक वदें
 पूर्वकालिं जी गोष्ट घडे
 प्रसाद दशरथ-यज्ञांत यज्ञांत
 उचलुनि, सकलां अज्ञात,
 उंच उडोनी गगनांत गगनांत
 घालिसि अंजनि-वदनांत !
 सांगितलें कुणि तुजला तें तुजला तें
 उत्तर दे या प्रश्नातें
 आतां कां मुख लपवीसी लपवीसी ?
 पुरा जाणतें मी तुजसी !
 सांगितलेलें करिसि जरी करिसि जरी
 माझें हें तरि कार्य करी

माझा करुणाराव घेई रव घेई
 कृष्णाच्या श्रवणीं नेई
 फुलें जमवुनी वनमाला वनमाला
 गुंफिलि मी श्रीकृष्णाला
 नेई तूं त्या मालेचा मालेचा
 वास नासिकीं कृष्णाच्या
 सांग तयाला—“ जगजेठी जगजेठी
 तळपे राधा तुजसाठीं ”
 निघुनि न आतां कां जासी कां जासी
 वेळ उगिच कां घालविसी ?

८ सन्मयता.

(१) पकीकरण

चाल—(श्रीमंत पतीची राणी)

आकाश वरी पसरे हें	चहुंकडेहि श्यामल-नील
सकलही तरुलता येथें	हरितवर्ण श्यामल नील
त्यापरी शिलातल सारे	कृष्णवर्ण श्यामल नील
बाहतसे मंदगतीनें	यमुनाजल श्यामल नील

तैसे मयूर फोकील
 सर्वहि कुंजवनांतील
 जाहालें श्यामल नील

स्वसमान करी तात्काल	तो कोठें श्यामल नील ?	१
तो एकच श्यामल नील	निखिलही जगामधिं भरला	
परि जगदुद्धारासाठीं	हा वेष मानवी धरिला	

घेउनियां मायारूपा   गोकुळीं असे अवतरला
 बैसला लपोनी कोठें   तरि अतां तुहां सकलांला
 आकाश-वायु भूमाते
 जलतेजादिक भूतांतें
 ह्या हृदयांतरिं सांठविते

व्यापका उभारिनि आतां एकत्र करुनि व्याप्यांला

२ आत्मापणं.

नव द्रव्य पंच भूतानों !   अथवा या भोंवति माझ्या
 जायांचें जें जमवीलें   तें आपुलें घेउनियां जा
 घेईन तुहां पासोनी   पुनरपिही असती गरजा
 मज बंधविमुक्त करावें   क्षणभरी, करा या काजा
 हें इथें द्रव्य ठेवीलें

अंशभाग असती सगळे

ध्या विभागुनी अपुलाले

बिलगुनी तुहां सर्वांतें   व्याप्यांत मिसळुनी जातें

९ अंतर्मुखता.

चाल—(वरमाळ माळा घाली । शरमाळ वाळा चाली .)

जड देह या वसनातें   फेंकुनी अतां मी देतें
 शरीरबंधा तटतट तोडुनि   मुक्त या क्षणीं होतें
 जरि अगाध असतें भंवतें   संचारस्थळ विस्तृत तें
 तरि ये भरतें आनंदाचें   पंजरमुक्त स्वर्गातें
 षडविहीन गरगर फिरतें   शून्यावकाशिं संचरतें

गगनगामि विहगासम वर वर उंच भरारी घेतें
 जीवत्वा विसरुनि जातें जीवांतश्चरता-घेतें
 दृश्य क्षणभर अदृश्य होउनि, अदृश्य मजला दिसतें
 वर्तमान भवितव्यातें अस्तित्व नसे भूतातें
 कॅालांच्या नाडीचे ठोके येथें मोजित बसतें
 जें जीवन-मणिमालेचे प्राणी मणि असती साचे
 सूत्री होउनि प्रविष्ट बनती घटकचि ते सूत्राचे

१० अरूपष्टाभास.

अनंततेच्या बुरुजावरुनी
 तुतारि वाजे फिरफिरुनी !
 धुकें पसरलें, विरल होउनी
 पुनरपि जमतें चहुंकडुनी !

१

११ आनंदानुभव.

चाल-(क्ला थमाल ले थमाल अपुल्या गाई)
 सताड उघडोनी दार मोकळें केलें
 कोंदट जागेंत नवीन वारें आलें धु०
 ज्याचा कळत नसे स्पर्श, मला तें भासे
 जें अदृश्य, दिसे दृष्टिपुढें आलेंसें
 जें कां अकल्प्य तें घटुनि मज टाकितसे
 रुचि मी घेत असें स्वाद परी कळत नसे
 अनुभवतें काय माझे मजचि कळेना
 बोलूं तरी कसें कळवाया इतरांना ?

१२ परमानंद.

आनंदाचा पाट फुटे पूर सुटे घुं

पावित्र्यानें धुवुनि निघाला

आत्मा अव्यक्तांत मिळाला

व्यक्त जडाचा भास पळाला

‘ सोऽहं ’ शब्द-स्मृति होते स्मृति होते १

‘ त्वद्दहं ’ तेचि विलुप्ति होते

‘ तत् ’ मय सारें दिसूं लागतें

स्त्रीपुरुषत्वाचिये भिन्नते

ठिकाण मिळतें ना येथें ना येथें ! २

तेजाचा जणुं सागर उसळे

एक दीपिका त्यामधिं मिसळे

स्मृतिही नुरते कथण्या नकळे

‘ सत्-चित्त-आनंदो ’ मिं उठे ऊर्मि उठे !

१३ श्रीकृष्ण दर्शन.

चाल (दोहिकडे भरली गंगा)

मनोहर रम्य दृश्य कुठें गेलें

अद्भुत होतें जें दिसलें

तयाच्या जागीं श्याम-रूप सगळें

नयनांवरती हें सेळे

स्वप्ननय सारें वारें जणुं आलें

हृदया हालवुनी गेलें

असें मी कोठें आकाशीं वरती
 अघांतरिं कीं भूमी वरती
 करितसें काय जागी कीं निजलें
 फिरतें उठलें कीं बसलें
 कळेना कांहीं दाहि दिशानांही
 कांहीं कृष्णाविण नाहीं
 चराचर सारें श्यामरूप बनलें
 जगतीं कृष्णरूप भरलें

* * * *

मऊ हें काय मानेच्या सार्लीं
 येथिल शिला कुठें गेली ?
 करोनी बघतें ढोळे किलकीले
 रुपढें घनश्याम दिसलें
 करीं जी माझ्या होती वनमाला
 शोभवि श्रीहरिहृदयाला
 कशी ती गेली मुरलीधर-कंठी !
 मी तर घातली न होती !
 जहालें धन्य धन्य अशा समया
 आलें महाद्भाग्य उबया.

१४ भेट

चाल-(त्यजि भक्तासाठीं लाज)
 उठ उठ ये राधे ! मिळवूं हृदय हृदयाला

संकेत तुजसि करुनी	बैसलों इर्थे लपुनी	
मनिं हेतु हाच धरुनी	तव अंत गे बघण्याला	१
निज भक्तिबलें करुनी	तूं काढिसि शोधोनी	
नाटळे कुठे भुवनीं	मज ठाव गे लपण्याला	२
प्रेम भक्ति हीं दोन्ही	प्रिय मज हें ओळखुनी	
तुजसम मम भजकांनीं	मज दास खासचि केला	३
प्रेमा तव मज कळला	शिणविलें उगिच तुजला	
तुजसम भाविक विरळा	अति मोद मानसिं झाला	४

१५ विज्ञापना

चाल-(परदेसी सैंया)

मन माझें तुझिया वदनसरोर्जी	भ्रमरी परी भ्रमणा करी	धृ०
येथुनि तरि पुढती आतां		
देईं न अंतर भगवंता		
सुखवीक्षी साधूसंतां		
लपसि मज कां कसलि शंका		
उठते तरा वचचे वरी		१
नट नाटाकि सूत्रधारा		
मायावेषी जाडुगारा		
देउनि हृदयीं मज धारा		
मग जगा या भारुनीयां		
टाकीं हर्ग लीला करी		२
रतलें तव भाव सुसंगीं		

रोमांचित अंगीं अंगीं
करिं अधरींची मज पुंगी
मग मुरारे गारुड्या रे
चालू करीं जादू-गिरी

३

१६ आज्ञापना

चाल-(तू टाक चिह्नि ही मान)
मज आठवुनी हृदयीं सदा राहीं
कर्तव्यकर्म संसारिं कराया विन्मुखी न होई घृ०
गृह सोडुनि काननिं जाणें
भस्मानुलेपना करणें
नख जटाजूट वाढविणें
हे नलगे कांहीं चित्त ठेवतां नित्यहि मम पार्यीं १
पतिसेवातत्पर व्हावें
वडिलां वें वच एकावें
उपकारीं दक्ष असावें
वाईट बरें वा स्वकार्य करितां मजला तें वाहीं २
सत्तत्त्व तुला कळलें हें
परि कर्तव्य न सोडावें
संसारिं साह्य करावें
सासू श्वशुरानां पतिपुत्रानां; मजला मनि ध्यार्यीं ३
आपणास कांहीं ठावें
ते अज्ञानां शिकवावें

गर्वा न मनीं वाहावें
 ब्रजमानुकन्यके ! धन्य राधिके होशिल तूं पाहीं ४
 १७ अनुमति.
 जयिं अंतर्मुखता होते
 तेव्हां तुजपाशीं येतें
 नित्यही पतीसेवेतें
 मी तत्पर असतें जनां न कळतें टोंचिति शल्याहीं ५
 गोप बालिका सखियांनां
 पतिपितादिकां इतरानं
 करवोनी तव गुणगाना
 नमवीन तुझ्या चरणीं झणिं आणुनि मी विविध उपायीं ६

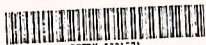
१८ उद्धोधन.

चाल-(सबसे रामभजन कर लेना)

मी प्रेमनगररहिवासी बनलें श्रीहरि सहवासीं ५०
 ह्या नगरींची विचित्र रीती इतरत्र न दिसते
 मी सम्राज्ञी, प्रजा बंदिजन मी, अन्य न वसतें बनलें १
 प्रवेश केला ह्या नगरांतरिं द्वार खुलें करितें
 यारे जमुनी करिं कर धरुनी आंत तुम्हां घेतें । बनलें २
 मात्र सांगतें कलह न करणें म्हणुनि “ तुझें माझे ”
 भिन्न भावना मनांत धरितां झांकिन दरवाजे । बनलें ३
 भेद पाहुनी कलह करोनी सत्यनाश झाला
 दिसत नसे का स्पष्ट, अमुनि कां मिटितां नयनांला ? बनलें ४

१५५७ श्रीकृष्णार्पणमस्तु.

काल्य यले

REFBK-0001571

REFBK-0001571